

A szerkesztő lakása:

Rimaszombat, Főter. Ide vagy a főmunkatárs czimére intézendő a lap szellemi részét érdeklő minden közlemény és levelezés.

Bélyegtelen levelet nem fogadunk el.

Kéziratot nem adunk vissza.

Az előfizetés díja:

Egész évre 8 korona
Fél évre 4 korona
Negyedévre 2 korona

Tanítóknak egész évre 4 kor.
fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 20 fillér.

GÖMÖR-KISHONT.

VEGYES TARTALMU HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kiadó-hivatal:

Rimaszombat, Pokorági-utca
1. szám a a könyvnyomdában.
— Ide intézendők a kiadóhivatalt illető előfizetés, hirdetés, nyilttér és egyéb felszólalások.

A hirdetés díja:

Egy háromhasábos petitsor térfogata 12 fillér.
Bélyegdíj minden beiktatás után. 60 fillér.

Nyilttér:

Egy sor 40 fillér.

Előfizetést elfogad a „Gömör-Kishont” kiadóhivatala, nemkülönben minden hazai postahivatal, az előfizetés legzélszerűben posta-utalvány útján eszközölhető. — **Hirdetést** csak a kiadóhivatal vesz fel.

Gömörmegye szabadelvűsége.

— Megyebizottsági közgyűlés 1893. márczius 20–21. napján. —

Fényes és nagyszámú gyülekezetet fogadtak magukba f. hó 20-án Gömörmegye székházának ódon falai. Évek óta alig tapasztalt élénk érdeklődés nyilvánult az e napon megtartott megyebizottsági közgyűlés iránt. Ezt az érdeklődést természetesen a kormány egyházpolitikájának támogatása tárgyában napirendre tűzött indítvány keltette, melynek impozáns diadalát előmozdítani egybesereglett a százbérezű Gömör értelmiségének színe-java. Ott láttuk összes országgyűlési képviselőinket, a rozsnyói kerület képviselőjének kivételével, ott a megyei tisztikart csaknem teljes számban. Notabilitásaink közül megjelentek: Fáy László, Fáy Barnabás, Markó Sándor, Sárközy Gyula, Ruthényi Béla, Farkas Ábrahám, Kubinyi Aladár, Stefánosok Károly, Sziklay Béla, Molnár József, Gaál János, Putnoki Mór, Fáy Gyula, Mihalik Dezső, Draskóczy László, grf. Almássy Artúr, Kubinyi Géza, Kubinyi Andor, Szentiványi Árpád, Samarjay János, Gróf Serényi Béla, Hámos Aladár, Hámos Zoltán, Mariássy Andor, Fáy Viktor, Mariássy Barna, Hevessy Bertalan, Bornemisza István, Vajda Ferdinand, Szentmiklóssy István, Hevessy Benedek, Diószeghy Zsigmond, Marton János, Tornallyay Árpád, Török Bálint, Szabó Samu, Terhes Pál, Török János, Szabó György, Nagy Ferencz, Baksay István, Barna Imre, Groó Vilmos, Szontagh Zoltán, Basilides János, Basilides Gusztáv, Jolsva Szontagh Béla, Kuna Aurél, Dr. Török János, Szilárdy Béla, stb.

És ez az illustis gyülekezet, hozzászámitva a névleg meg nem nevezett, s csaknem kizárólag az értelmiséghez tartozó megyebizottsági tagokat, diadalmas győzelemre vitte a szabadelvű haladás szent ügyét. Gömörmegye e napon örök emlékü elévülhetlen tanúságot tett arról, hogy fiaiban fenkölt lélek lakozik, szabadságszerető szív dobog!

Részletes tudósításunk a közgyűlés lefolyásáról, gyorsirói jegyzeteink alapján, a következő:

Az élénk éljenzessel üdvözölt

Hámos László főispán szívesen köszöntve a megyebizottsági közgyűlést és köszönetet mondva a szép számban való megjelenésért, kéri a közgyűlést, hogy a napirenden lévő ügyekhez tárgyilagosan és higgadtan szíveskedjenek hozzászólni, s ezzel a gyűlést megnyitja.

A napirend első pontján olvastatott Bornemisza László, ügybuzgó alispánunknak terjedelmes és a megyei közigazgatás minden ágát felölelő jelentése a vármegyei közigazgatás elmúlt félévi állapotáról. A kiváló becsű és ritka szakavatottságra valló jelentés az állandó választmány javaslatához képest helyeslőleg tudomásul vétetett.

Erre felolvasatott Török Bálint, megyei árvaszéki elnöknek indítványa az egyházpolitikai kérdések törvény útján való rendezése tárgyában, melynek szövege a következő:

„Mondja ki Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyéik törvényhatósága, hogy a felelős magyar kormány által kitűzött egyházpolitikai programot egész terjedelmében nemesak helyesli, hanem annak hova előbb leendő törvénybe iktatását melegen ohajtja s a kormány és a törvényhozásnak az iránti törekvését hazafiai készséggel támogatni fogja.”

A dörgő éljenzessel fogadott indítványt az állandó választmány annak idején egyhangulag magáévá tévén, azt pártolólaj terjeszti a megyebizottsági közgyűlés elé és azt elfogadásra ajánlja.

A kérdésben elsőnek az indítványt tevő

Török Bálint, közéletünk emez érdekben megőszült kiváló alakja szólalt fel, a következő magvas, lelkes éljenzéstől meg-megszakasztott beszédben: „Tisztelt megyebizottsági közgyűlés! Egész életemben mindig a szabad eszmék tántoríthatlan híve voltam, következésképp csak természetes, hogy a kormány egyházpolitikai programját és ezzel kapcsolatosan a polgári házasság eszméjét teljes készséggel fogadom el. Az egyházpolitikai reformok célja nézetem szerint nem lehet más, mint hogy megszüntesse azon visszás és közéletünkre is rendkívül káros bonyodalmakat, melyek hazánkban a különböző időkben alkotott felekezeti és házassági törvények végrehajtása körül lépten-nyomon felmerülnek. Célja továbbá, hogy egy mindenkit egyaránt kötelező házassági jog életbe léptetésével a különböző vallásfelekezetek közötti

surlódásokat gyökeresen megszüntesse. Ami pedig a zsidó vallás recepcióját illeti, az a szabadelvűség és egyenjogúság sarkalatos követelménye.

A kormánynak ide vonatkozó törekvéseivel szemben támasztott agitatio immár oly arányokat öltött, hogy az a felekezetek közti békesség és jó egyetértés megbontását szükségkép maga után vonja. A katolikus klerus panasza végig futott az országon a Kárpátoktól az Adriáig, azt hangoztatva, hogy a kormány egyházpolitikai programja a katolikus egyház érdekeit mélyen sérti. En azt hiszem, t. megyebizottsági közgyűlés, hogy minden felekezet kívánsága kétségkívül jogosult abban a tekintetben, hogy egyházi belügyeibe a kormány beavatkozása mellőztessék és a lelkiismeret szabadsága semmiféle korlátok közé ne szoríttassék. De uraim, szilárdul meg vagyok győződve arról, hogy az egyházpolitikai reformokkal a kormány egyáltalán nem akar behatolni az egyházak szentélyeibe. A kormány böles mérséklettel csak a templom küszöbéig megy, ott megáll, hogy minden felekezetnek teljesen szabad kezét engedjen saját vallási ügyeiben, és sem a felekezetek szertartásait, sem azok legügyeit legkevésbé sem érinti, hanem tiszteletteljesen respektálja. Az államnak tisztán és kizárólag az a célja, hogy a házassági jog anyagi részét szabályozza, a végből, hogy az érdekeltet kölesönös jogait és a gyermekek jövőjét biztosítva lássa. És ez t. közgyűlés, nyilván kizárólag a kormány jogköréhez tartozik, s abból semmi alkotkodással el nem vonható.

De azt is mondják, hogy a kötelező polgári házasság a katolikus egyház dogmáját sérti. Ezzel szemben köztudomású dolog, hogy a polgári házasság eszméje bejárta az egész világot. Élnék vele nemesak az új világ összes katolikusai, hanem Európa legnépesebb államai és különösen azoknak katolikus része. Ott találjuk többek közt Franciaországban, Olaszországban, Belgiumban, egész Németországban, Angliában, Dániában és Svédországban. Ha a felsorolt államokban a kötelező polgári házasságnak nemesak eszméje, hanem gyakorlata is rég meghonosodott, egyáltalán nincs jogosultsága azon feltételeknek, azon állításnak, hogy a kötelező polgári házasság intézménye a katolikus egyház dogmájába ütközik. És ha a katolikus egyház helyesli, hogy ezen államokban a polgári házasság intézménye fenmaradjon, egyáltalán nem látom át, miért volna az épen hazánkra nézve annyira elítélendő és kárhóztató. Az ellenzésnek, uraim, nézetem szerint a legnyomatékosabb indoka az, hogy az egyház, illetőleg a katolikus klerus mereven ragaszkodik a hatalomhoz. (Ugy van!) Ebben leli indokát az is, hogy a katolikus autonómia ügye ismét zátonyra került. De támogatja ezt az idegen beavatkozást soha sem tűrte, idegen hatalmi érdekek szolgálatába sohasem szegődött, azért minden hazáját igazán szerető és a magyar állam tekintélyét és függetlenségét szíven viselő honpolgárnak már ezn egyetlen indok is elegendő kell, hogy legyen arra hogy a kormány egyházpolitikai programját párttekinet nélkül elfogadja. Meg vagyok róla győződve, hogy Gömör-vármegye közönsége ezuttal is hű marad régi hagyományaihoz, melyek a legtisztább szabadelvűség jelszavát irták mindig zászláinkra és kérem, hogy ezen hajományos hazafias és szabadelvű szellemű áthatva indítványomat elfogadni méltóztassék. (Meg-megújuló város éljen és taps.) — Erre felszólt

Dr. Podhráczky István, rozsnyói apátkanok a következő, simán előadott hosszabb beszédben:

„Mélyen tisztelt közgyűlés! Először van szrenesem e teremben felszólalni, s mindenekelőtt legyen szabad felszólalásomhoz becses türelmüket kérem.

Az ország érdeke, szellemi és anyagi felvirágotása szükségessé teszi, hogy a béke és egyetértés angala lebegjen hazánk felett, hogy a belvillongások, a surlódások szűnjenek meg és tartassanak távol, hogy már csak a szabadság szempontjából is mindenki szabod követesse meggyőződését. Jól mondotta báró Eötvös József, hogy az államnak nincs nagyobb érdeke mint polgárainak vallásos érzete. Ez oknál fogva, az hiszem, mindnyájan örömmel fogadtuk a kormánynak azon kijelentését, hogy a felzavart vallási béke helyreállítását, a felzavart kedélyek lecsillapítását, a beállott lelkiismereti konfliktusok megszüntetését célozza. Hogy ez az intentio helyes volt, azzal mindnyájan tisztában vagyunk. De a kérdések kérdése az, hogy e tekintetben a kormány egyházpolitikai elvei, s a programjába felvett

eszközök célhoz vezetők-e? (Több oldalról: Igen, tökéletesen!) hogy a gyógyszernek gyökerében fogják-e orvosolni a bajt, hogy nem lesznek-e csak altató szerek, melyeknek hatása után a krízis annál nagyobb erővel fog kitörni. (Több oldalról: Semmi esetre! legkevésbé sem!)

En nem akarok annak bírálatába bocsátkozni, hogy az alkotmányosság szempontjából helyes-e, hogy a nemzet előzetes megkérdezése nélkül iniatiálnak-e reformok, s hogy ne a nemzet érületéből vétessék a program, hanem a programhoz idomítottassék a nemzet érülete. En csak magával a tények állásával kívánok foglalkozni. Négy hónapja, hogy a tervezett reformok jelszavai elhangzottak, s ime mit tapasztalunk? Azt, hogy az izgalom fent és lent egyaránt nőttön-nő, (Zajos felkiáltások: a papság szítja.) hogy a társadalmi és vallási béke fel van dülva, hogy magas válaszfalak emelkednek az osztályok közt, (Nem áll!) hogy az egyház-politikai kérdések, mint olaj élesztik a nemzetiségi velleitások lappangó tüzet! (Élénk ellenmondások.) Mária teljesedésbe ment a boldogult Simor Jánosnak a februári rendelet alkalmából mondott azon bajjólata, hogy oly viharokat támaszthat, a milyeneknek Magyarország a harminczes évek óta nem volt színhelye. Ha ennek okát kutatjuk, abban leljük meg, hogy a tervezett törvényjavaslatok irányeszméi sértik a magyar államiság keresztény jellegét. (Élénk ellenmondások: nem áll.) Téved a t. előttem szóló, mert azok nem állanak meg a templomok küszöbén, hanem be akarnak hatolni az oltár mellé, (Nem áll!) sértik az o. szág lakossága nagy többségének lelkiismeretét, meggyőződését és polgári zömét a legborzasztóbb lelkiismereti furdalások elé állítják! (Élénk tiltakozások: Nem áll! Szó sincs róla!) Ezek a törekvések csak arra valók, hogy még jobban megingassák az amugy is megingott erkölcsiéget. (Zajos ellenmondások.) Uraim! Az izgalmat senki sem veheti rosz néven, mert hiszen még a fereg is küzdelmet fejt ki eltaposója ellen! (Felkiáltások: Ez az! Hatalmi érdekeiket féltik!) Uraim! Epen újév napján hangzott el a súlyos vád a nemtelen fegyverekről, és ime mit látunk? Hogy az országban miként küzdenek pro és contra a leplezések „nemes” fegyverével. — Az mondatik, hogy a tervezett javaslatok nem sértik a polgárok vallásos meggyőződését. (Felkiáltások szónok körül: De igen!) Nos uraim, én azt hiszem, hogy az: mi ütközik egyik vagy másik felekezet hitelveibe, az minden vallásfelekezetnek belső dolga, és én a szabadsággal nem tudom összeegyeztetni, hogy oly törvények alkottassanak, melyek a polgárok nagy részét lelkiismereti konfliktusok elé állítják. Hiába hivatkoznak e részben a külföldre, mert hiszen igen jól tudjuk, hogy nagyon sok külföldi növény van, a mely nálunk elvész. Azon külföldi országokban az egyház amaz intézményt türi, mert az egyház sohasem szokott erőszak ellen erőszakot alkalmazni. Egyébiránt am tekintünk a felhozott Francia-, Olasz- és Németországot! Ott azelőtt az ultramontanizmust tartották államveszélyesnek, és azt látjuk, hogy annak helyébe az antichristianizmus lépett. Figyelmeztetem egyébiránt az egyház ellen törekvőket a latin példaszóra: „Hodie mihi, cras tibi!” Jöhet egy más áramlat és hozhat ellenkező irányú elveket és terveket, a melyek mások érdekébe fognak ütközni. Vajjon elismerik-e majd akkor is az állam mindenhatóságát? A történelem, az éleki nagy mestere igazolja, hogy a vallási harezok, a lelkiismereten ejtett sérelmek mindig megbosulták magokat; évtizedekre, évszázadokra visszavetették a nemzetet fejlődésében, erkölcsében. A nagy államférfiak mindig óvták a nemzetet a vallási harezoktól. Hivatkozom Deák Ferenczre, a ki annak idején ellenzte az 1868. évi 53. t.-cz. büntető szanckezióját, mert ha ezt kimondják — szözlött — kész a vallásáború, és a tények igazat adtak szavainak. És hivatkozom gróf Andrássy Gyulára, a ki tíz évvel ezelőtt, mikor a most hangoztatott elvek szintén hangzottak, mikor a polgári házasság első ízben kísértett, szükségesnek látta figyelmeztetni a nemzetet a nagy külfölségre, a mely a teoria és a praxis között van. Azt mondta, hogy az a kép, a melyet magának azon országokról alkotott, a hol a polgári házasság be van hozva, egészen más, mint a minő valóságban, és hogy a polgári házasság eszméje a családokban a türelmetlenséget, a valástalanságot idézi elő. Egszersmind kijelentette, hogy sem most, sem soha nem lesz a mellett, hogy a polgári házasság behozassék. És uraim, megszívlelendő szavak ezek, méltók a nagy államférfihoz, akit ha az isteni gondviselés életben tartott volna, bizonyára nem engedte volna meg, hogy a vallási béke megzavartassék. Mert nem helyes, nem böles politika az, amely az izgalmak felkeltésében, a kedélyek ekkeserítésében áll, hanem az a helyes politika, mely az ellentéteket kiegyenlítő törekszik és a nemzet, az ország kívánságainak, ohajainak felismerésében és kielégítésében áll, mely mielőtt elveket állít fel, számol a viszonyokkal. Miután én azt látom, hogy a kormány politikája ennek épen ellenkezője, nem fogadom el a javaslatot. (Nagy zaj, a szónok környezetéből szörváryos éljenzés.) — Erre szót emelt

Bornemissza László alispán, s a következő, igazi szónoki erővel előadott nagyszabású, magával ragadó beszédet mondotta: „Valóban igen nehéz feladat jut nekem az imént elmondott remek szónoklat után, midőn annak több tekintetben helyreigazítására és téves állításainak megzafolására vállalkozom. De bíztam az a tudat, hogy gyenge tehetségem mellett annál erősebb az alap, a melyen állok: a törvény, s annál erősebb a tiszta szándék, amely lelkeimben heví. Mielőtt az imént elhangzott beszédre megtegnem megjegyzéseimet és ráterném beszédem tulajdonképeni tárgyára, egyet kell előre becsátanom, s ez az, hogy a nagyon tisztelt előttem szóló előadása igen szép volt, esakbogy azon tettelek, melyekből kiindult, nem a tényleges történelmi valóságokból lettek elénk állítva. És épen ez az oka, hogy azoknak megzafolása egyáltalán véve nem nehéz feladat.

Talán életünk legjelentősebb, legfontosabb pillanata ez! Talán sohasem lesz többé a törvényhatóság abban a helyzetben, hogy ily roppant horderejű politikai kérdésben nyilatkozhassek, nyilatkozzék pedig azon nemes és szent meggyőződéssel, mely nem mint a t. előttem szóló mondotta, mesterségesen van összealkotva, hanem a mely minden igaz hazafinak valóban lelki meggyőződése. És én örömmel üdvözlöm azt a tényt, hogy a vármegyék önként foglalnak állást e kérdésekben, mert én Magyarország vármegyéit a valódi értelmiség kifejezőinek és az összes értelmi tényezők leghatalmasabb organumainak tekintem. Én szentül hiszem, hogy ha a vármegyék saját elhatározásukból a felvetett szabadelvű eszmék mellett nyilatkoznak, akkor ez a nemzet valódi akaratát képezi, mert a vármegyék kebelében tudom én ma is a nemzet értelmiségének túlnyomó többségét. Ha a nemzeti közérzet dokumentálásáról van szó, ezt leg-hivatottabban a törvényhatóságok tehetik. És hiszem, hogy a midőn Gömör megye közönsége e kérdésben nyilatkozni kíván, az ékesszóló bizonyosságot tesz arról, hogy a megye közönsége az őseitől öröklött hűség és hazaszeretethez méltó letéteményese! (Viharos éljenzés.)

Engedjék meg ezek után, uraim, hogy egyéni véleményemet a szőnyegen levő kérdésekre nézve néhány szóval jelezzem. Ha visszatekintünk a multba, számos bizonyítékát találjuk annak, hogy a vallásfelekezeti surlódások egyik főokát az képezte, hogy a vegyes házasságból született gyermekek vallási hovatartozósága tárgyában a 1848-iki törvények által contempplált egyenlőség nem tartott be. Már az 1827-iki törvényhozás is intézkedett az ily vegyes házasságból származó gyermekek anyakönyvezése iránt, de a vallási hovatartozóság tekintetében a gyakorlat nem felelt meg a törvény előtti egyenlőség nagy elvénél, midőn tehát a kiegészítő törvény létrejött, a nemzet bölese: Deák Ferencz, a kire az előttem szóló igen t. főur hivatkozott, egy monumentális beszédben épen azt fejtette ki, hogy miért kell az 1868: 53. t.-cz. idevágó szakaszát büntető sanetio nélkül meghozni. A törvény tehát meghozatott. A történelmi igazsághoz hiven ki kell nyilatkoztatnunk azt, hogy igen hosszú ideig a törvény ellen kifogás nem emellett. Ki kell emelnem, hogy épen Magyarország boldog emlékü primása Simor János öt rendbeli meghagyást intézett alantas papsághoz, hogy tartsák meg szigoruan a törvény rendelkezését. Épen Magyarország hercegprimási egyházmegyéjében az első tíz év alatt egyetlen eset nem fordult elő, melyben a törvény rendelkezésének elég ne tétett volna.

És igenis van a hercegprimásnak hivatalos átírata nem egy, hanem több, a melyben elismerte ilykép a törvény végrehajthatóságának jogosultságát. De olyan, a melyben el nem ismerte volna, ez időből egyetlen egy sincs. Én tehát szívesen elfogadom a t. előttem szólónak békére hívó ajánlatát, azzal a hozzáadással, hogy lépjen a katolikus egyház ezen nyomdokokba, s akkor a béke bizonyára helyreáll. (Ugy van!)

Tekintetes megyebizottsági közgyűlés! Én a szőnyegen forgó kérdést nem tartom sem párt-, sem vallásbeli kérdésnek, hanem tartom egy olyan fontos, tisztán politikai kérdésnek, melytől a magyar állameszme fejlődésének kihatósága függ, melynek szabadelvű szellemben leendő megoldása a magyar állameszme végleges diadalrajtásának elengedhetlen követelménye. (Zajos helyeslés.) — Én tehát minden igaz hazafi komoly kötelességének tartom, hogy a kérdésben legjobb lelkiismerete szerint nyilatkozzék. Nem célozom tüzetesen kiterjeszkedni a reformok mellett és azok ellen felhozott érvekre, sem az országgyűlésen e részben történt nyilatkozatokra, mert hiszen a kérdés meg van érve, s mindnyájan tudjuk, hogy azt napirendről levenni még erőhatalommal sem lehet. Mert jól mondja a költő, hogy az eszme „a sirlból is kitor és eget kér.” Hogy a kibontakozásnak, az egyházipolitikai, illetve vallásfelekezeti és házassági viszonyok rendezésének a kormány által ajánlott módozata helyes-e vagy sem, a felett lehetnek eltérők, lehetnek szétágazók a vélemények. De a mi a kiindulási pontot: az elvet illeti, a melyre ez a szabályozás alapítandó, lehetetlen két dolgot megtagadni. Lehetetlen megtagadni első sorban, hogy a törvény: a kormány és míg az valamennyi törvényes tényező hozzájárulásával meg nem változtatatik, érvényben minden körülmények közt megtartandó. Ez a kormánynak nem csak joga, hanem kötelessége is! (Elénk helyeslés.) A mely nemzet azt türi, hogy kormánya a szentesített törvényeknek érvényt nem szerez, az nem méltó az alkotmányos szabadságra, a mely kormánya e részben hatalmát fel nem használja, az nem méltó a hatalomra. (Zajos helyeslés.) A másik, amit lehetetlen megtagadni, az, hogy az államnak minden körülmények közt joga van polgárai jogviszonyait szabályozni. És így lehetetlen az államtól elvitatni, hogy egy a házassági anyagi jog, mint a házassági jogszolgáltatás rendezése az államnak tisztán önálló és mindepektől független joga. Itt aztán némi összeütközésbe jövök a t. előttem szólóval. Én ugyanis a szabad vallásfelekezeteknek törvény által biztosított jogait teljes tiszteletben kívánom tartani mindaddig, míg ezen jogok gyakorlata oly módon nem céloztatik, hogy az az állam más törvényeit veszélyeztesse, sértse. És ha a t. előttem szóló four azt hiszi, hogy az állam tulmegy az egyház küszöbén, úgy én nem habozom kijelenteni, hogy én épen az ellenkező meggyőződésben vagyok, mert a kormány aktióját épen a vallásfelekezeti béke fentartását célzó törvény megtámadása tette szükségessé! (Zajos helyeslés.)

De másrészt jogállamunkban, melyet folytonos fejlesztési akarunk és kiváltképen az igazságszolgáltatási terén a jogegyenlőség és a törvény előtti egyenlőség nag eszméjéhez átídomítani kívánunk, ugyan megvárható-e, hogy

annak lakosai vallásfelekezeti különbség szerint különböző házassági jog és jogszolgáltatás alá tartoznak? Én ezt tovább megvárhatónek nem tartom. Ebből folyólag el kell ismernünk, hogy midőn az állam és annak kormánya tudatára jutott annak, miszerint az eddig alkalmazásban volt eszközök és módok sikerre nem vezetnek, egyenesen kötelessége volt a reformoknak azon terére lépni, melyre Európa minden művelt államának kormányai már évekkkel, sőt évtizedekkel ezelőtt léptek. (Általános helyeslés.) — És kérdem, mi oka lehet annak, hogy azon intézmény, mely Európa államaiban eddigél sehol sem találtatt a római katolikus egyház hitelveivel ellentétben állónak, nálunk ennek deklaráltak? Mi oka lehet annak, hogy az 1868. 53. t.-cz. 12-ik §-a huszonkét évig olyannak tartott, mely a róm. kath. hitvallás elveivel nincs ellentétben, most egyszerre az utóbbakra nézve komoly sérelmet involvál magában? Mi oka lehet annak, hogy ily hosszú idő kellett ahhoz, míg az igen tisztelt katolikus főpapság arra a meggyőződésre jutott, hogy ez a törvény vallásuk hitelveibe ütközik? Bizonyára itt nem a törvényben gyökerező indokok játszanak közre, tekintetes megyebizottsági közgyűlés, hanem ettől idegen indokok. És mert a törvény ellen irányzott agitatio alapja, támpontja a törvény keretén kívül kerestetik, ez egyvel több indok arra nézve, hogy a törvény minden támadás ellen hathatósan megvédelmeztessek, s meghozassék az a törvény, a mely megállapítja, hogy a házassági jog és judikatura tekintetében Magyarországon csak egységes eljárás követhető. (Általános helyeslés.) És mert, tekintetes megyebizottsági közgyűlés, a magyar állameszme fejlődése szempontjából felmerülő kívánalmakat az általam jelzett indokok alapján teljesen benn találok nemesak magában a kormány programjában, hanem azon felvilágosító nyilatkozatokban is, a melyek annak támogatásán oly szilárd elhatározottsággal, oly rendithetlen bátorsággal, oly valóban államférfiai bölesességgel kifejtettek, s mintán teljes meggyőződés az, hogy azon kitünő férfiak, kik ezen nagy czélok megvalósítását politikai feladatukul tűzve, vagy elakarják azokat érni, vagy azokkal bukni készek: csak a haza javát és boldogságát tartják szem előtt: — és mert tudom azt, hogy bukásuk nem lehetséges, mivel azt felfegia tartóztatni azon valódi közvélemény, mely Magyarországon összes szabadelvű törvényhatóságaiban megnyilatkozni fog: azért az indítványt egészen elfogadom és kérem a tekintetes megyebizottsági közgyűlést, hogy azt lelkesedéssel magáévá tenni szíveskedjék. (Zajos helyeslés éljenzés és taps.)

Még egy szerény észrevételem van. Azt kívánom megjegyezni, hogy célszerű volna az indítványt azzal megtoldani, miszerint ezen határozatunkat a képviselőházzal is feliratilag közöljük, és kérjük, hogy a kormány előterjesztendő törvényjavaslatait mielőbb törvényerőre emelni méltóztassék. (Szünni nem akaró éljenzés és taps.) A következő szónok

Hevessy Benedek volt, ki a következő lelkesedéssel fogadott talpraesett beszédet mondotta: „Megvallom, hogy a kormány egyházipolitikájának kényes kérdésében nem szívesen szólalok fel. Mert tudom, hogy a midőn az állam szempontját tartom szem előtt, bizonyos oldalról gyűlölettel és ellenszennel találkozom, pedig ezzel törődnöm tiltja a hazafiság parancsoló szózata. Mielőtt a tárgyra áttérnék, határozottan ki kell jelentenem, hogy én a kormány iránt bizalommal nem viseltetem. Nem viseltetem pedig a székfoglalása alkalmával tett azon nyilatkozata miatt, hogy az 1867-iki kiegészítő törvényeket teljes érvényükben fentartani kívánja. De ki kell jelentenem azt is, hogy sem a polgári házasságnak, sem az állami anyakönyvezetésnek nagy barátja nem vagyok. Ha mindennek dacára nem habozom kinyilatkoztatni, hogy a reform-javaslatokat teljes mértékben elfogadom, ugy ez abban leli magyarázatát, hogy visszatekintve a katolikus klerusnak felsőbb meghagyásra initiált agitatiojára, ezzel szemben az állami akarat teljes érvényesülésének támogatását hazafiai kötelességemnek tartom. Ha azt látom, hogy részint a reakciónak nyitattik ut, részint a vallásfelekezetek között az egyenlőség nagyra hintetik el, akkor nekem e mozgalmat lellem egész meggyőződéssel el kell kárhoztatnom. Ami pedig a dogmát illeti, ne játszsunk a szavakkal, hanem legyünk őszinték. Én részemről a dogma kérdése alatt semmi egyebet nem látok lappangni, mint a katolikus hierarchia fentartásának szempontját. S mintán azt tartom, hogy ily érdekekért a felekezetek közé üszköt dobni nem keresztényi eljárás, — mintán azt látom, hogy a kormány egyházipolitikája alkalmas ugy a reakció útjának bevágására, mint a felekezeti béke helyreállításán, az indítványt készséggel elfogadom. (Zajos éljenzés.)

Ere Szent-Iványi Árpád szólalt fel, kitünő polemikus beszédben: „Legelőször is köszönetemnek kell kifejezede adnom t. barátom Török Balint iránt, ki a napirendel levő indítványt megtette. Ere annyival inkább szükség volt, mert hiszen Rozsnyó, a honnan az a pástorlevél kikerült, mely leginkább felizgatta a kedélyeket, szintén Gömör megyében van. Ezzel szemben az indítvány fölytár ma itt az alkalom arra, hogy documentáljuk, miké a megye független érzelmű lakossága e pástorlevél befolyása alatt nem áll. — Tisztelt közgyűlés! Rólam is mindenki tudja, hogy nem vagyok kormánypárti, de e legkevésbbé sem akadályoz abban, hogy akkor, midőn a kormány egy önhibáján kívül előidézett állapotán minden igaz hazafi támogatására szorul, a nemzete nézve üdvös törekvéseit ne támogassam. — Ismejtük a kérdés egyes fázisait, tudjuk, hogy az izzalmat nem a februári rendelet, hanem az elkeresztelések keltették. Tagadhatatlan, hogy elkeresztelések mindkét rézről történtek, de bebizonyított tény, hogy protestans rszról sokkal ritkábban. (A hallgatóságból: a katolikusok nem mentek panasra!) Nem ám, mert vajjon anaszkodott-e valaha az a pástor, a kinek nyája kettővel-hárommal fogyott és tizzel-huszszaal szaporodott! Az izzalmat tehát nem a rendelet keltette, sőt midőn az kiadatott, annak körözését és kihirdetését a főpapság el is rendelte. Csak később keltetett fel a mozgalom s érkeztek halomszámra a képviselőházhoz a kérvények, melyek már nem is a rendelet visszavonását, hanem az 1868: 53. t.-cz. megváltoztatását, illetve a gyermekek vallása fölött való döntést a szülők számára kérték, hivatkozva az utóbbiak természetes jogára. Holott ezzel ily jogokat kívánt a klerus védelmébe venni, melyeket már a házasság előtt reversalissokkal konfiskál. A kormány tehát

mesterségesen lett oda terelve, hogy elfoglalt álláspontjait egymásután feladja és radikálisabb eszközökhöz nyuljon. Mindez azonban korántsem a protestansok érdekében történik, mert hiszen a protestansok házassága a polgári házasság postulatumainak egy részével amugy is bir, már Luther megmondván: „Die Ehe ist ein weltlich Ding.“ Ez okból a tervezett reformok tisztán hazafias szempontból helyeslendők és a megye hazafiasan cselekszik, ha azok mellett állást foglal. Hogy a kormánynak szüksége van-e vagy sem a megyék támogatására, azt nem kutatom. A megyék feliratait a kormány tetszése szerint figyelembe veszi, vagy figyelmen kívül hagyja. Tapasztaltuk ezt a véderő vitában, midőn a feliratokat egyszerűen lomtárba tették. De arról meg vagyok győződve, hogy az általam kifejtett szempontokból az állásfoglalásra szükség van s ezért szívesen pártolom a javaslatot. (Zajos éljenzés.)

Hevessy Bertalan: Tek, megyebizottsági közgyűlés! Az egyházipolitikai kérdések, mind nagyobb hullámokat vetve, immár megyénk területére is átesaptak. Ezen senki sem esodálkozhatik, mert a ki e megye multját ismeri, az jól tudja, hogy itt a szabadelvű eszmék mindenkor utat törtek maguknak, ledöntve a legerősebb bástyákat, lerombolva a legmagasabb védgátakat is, melyek terjedésüknek útját állották. — Ha visszatekintünk a multba, konstatálnunk kell, hogy a vallási béke évtizedekig nem volt megszavara. A t. előttem szóló a békés viszonyok felforgatásának indokát az elkeresztelésekben találja. Hogy a kiindulási pont az volt, az tagadhatatlan, bár el kell ismernünk, hogy a törvény ellen kölesönösen vétettek a felekezetek. S bár a késégtelenül beallott baj orvoslására erősen ható méreg alkalmazása van czélba véve, én annak alkalmazását örömmel üdvözlöm, mert abban a közszükséglet hangos kívánásának kielégítését látom. A surlódások megszüntetése és a vallási béke helyreállítása képezi ezt a közszükségletet, s a mint én a kormány feladatának tekintem a közszükséglet kielégítését, ugy másrésztől minden állampolgár részéről ellenmondást nem tűró kötelességnek kell tartanom még a vallási érdekeknek átrendelését is, akkor, ha az állam, az összesség érdeke ezt megkívánja.

Szónok ezután idézve a vagyoniilag és erkölcsileg tönkrement angol esetét, ki elvesztett hírnevét az által akarta visszaszerezni, hogy a Vezuv kráterébe ugorva, annak kitörését idézte elő: a közvéleményt mondja a Vezuvnak, a melyben felhalmozott ősi erő idő előtti kitörését előidézni veszedelmes. „E kitörést aztán — ugymond — megállítani senkinek sem áll hatalmában, magával fog az ragadni minden gátat. Vétkezik tehát minden polgár és pap, a ki a szenvedélyeket a saját előnyére indokolatlanul fölkelti és kitörésre bírja. Am e kérdések megoldását immár követeli a közbéke, mert ha Magyarország akár vallási, akár társadalmi tekintetben szétszakadozik, előre is meg van ásva sírja.“ Ez okból az indítvány mellett szavaz.

A szép és hővel előadott beszédet követő zajos éljenzés lecsillapulta után még Máriássy Andor szólott szép beszédben az indítvány mellett, mely 8 szavazat kivételével egyhangulag elfogadtatt. Hámos László főispán a megyét a határozatért nem mint a kormány képviselője, hanem mint a magyar állameszme tántoríthatlan híve, lelkes szavakban üdvözölte.

A gömör megyei magyar közművelődési egyesület közgyűlése.

A gömör megyei magyar közművelődési egyesület folyó hó 20-án tartotta meg rendes évi gyűlését, melyen mintegy 50 tag vett részt: köztük Hámos László főispán, dr. Kalchbrenner Hugó, Fáy Gyula, Fáy Viktor, Mariássy Andor, Hevessy Bertalan, Ragályi Gyula, Draskóczy László, stb.

Török Balint elnök egy emelkedett szellemű szép beszéddel megnyitván az ülést, Hevessy Bertalan köszönetet fejez ki az elnöknek ezen fontos ügy lelkes vezetéséért, s indítványozza a beszédnek jegyzőkönyvébe való felvételét, a mihez a közgyűlés meleg ovatioval csatlakozik.

Ere olvastatt az egyleti igazgató Groó Vilmos által készített s a választmány által elfogadott évi jelentés és költségeloirányzat.

A közgyűlés tudomásul veszi a nagy gondal szerkesztett jelentést, elfogadja az abban tett előterjesztéseket, hálás köszönetet fejezi ki az egyesületet állandóan támogató rimamurány-salgó-tarjani vasmű-egyesületnek azon páratlan hazafias áldozatkészségeért, melyet az egyesület iránt annak megalakulása óta tanusit: hálás köszönetet fejezi ki továbbá Borbély Lajos vezérigazgatónak, Hanvay Zoltán nagybirtokosnak, a gömör megyei ifjuságnak új alapítványaiért, s melegen üdvözlő körében az új alapítókat és tagokat.

Hazafias örömmel veszi tudomásul gróf Andrassy Géza nagybirtokos áldozatkészségét, melyvel a betleri odót saát költségén szervezte és fentartja az Alsó-Sajón, Henckón, Göcsön, Oláhpatakon, Felső-Sajón és Rádován szervezendő odódiak költségeinek pedig felérészt elvállalta s hálás köszönetének kifejezésére Hámos László főispán, Groó Vilmos egyleti igazgató és Fábian Ferencz a rozsnói kör elnökéből álló bizottságot felkéri és kiküldi, egyuttal pedig az egyleti igazgatót a szervezendő odódiak iránt való szabályrész tárgyalással megbizza

A 2100 frt bevétel és ugyanannyi szükséglettel előirányzott költségvetés elfogadása után az elnök bejelenté Ragályi Gyula 50 frtos alapítványának a gyűlés hatása alatt 100 frta való felemelését és befizetését. Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést befejezettnak nyilvánítja. A gyűlés befejeztével Hámos László főispán az egyesület lelkes támogatását továbbra is melegen ajánlja a tagoknak.

Felhívás a magyar közművelődési egylet érdekében.

Segélyt kér a magyar hazafias gondolkodás terjesztésének szent ügye.

Ezer éve el már e helyen nemzetünk, — s most ébred annak tudatára csak, — hogy a föld, melyet számtalan csatákban omló vére megszentelt, tulajdonává tett, nem csak áldást, de átkot is terem: a testvértelen gyűlölködés átkát.

Ezer éves szunnyadás után alig pár év előtt győzdünk meg arról, hogy nemesak fegyverrel, nemesak kívülről ráuk tuduló ellenséggel szemben kell megvédelmezni édes hazánk földjét, hanem itt bent a békés mindennapi élet mozgalmaiban is van nagyobb tevékenységre

szükség, mert itt teremnek az állami létünket fenyegető gyomok, mindennapi tevékenységünk munka rendjébe kell így felvenni azt a komoly feladatot, hogy a szeretet világosságával el legyen árasztva az egész áldott magyar föld, mert így azután sötétben bujkáló rosz szellemek nem mérgezhetik meg más nyelvű itt lakó testvéreink lelkét; a szeretet melegével kell felolvasztani az ellentünk nyilvánuló roszakarát, vagy hidegség jegét, de a szeretet, tűzében oly erős egészszvé össze is kell forrasztani a nemzet minden igaz gyermekét, hogy a testvéri szív intó és kéro szavát meg nem értő vagy megérteni nem akaró hazaárulók csoportját komoly fellépésünkkel megsemmisíteni s mint mérges gyomot kiirtani minden pillanathoz képesek legyünk.

Kárpátoktól Adriáig szeresse minden élő lény a magyar hazát, bár milyen nyelvet beszéljen is, ez a nagy, a szent cél melynek eléréséhez nem szavak, de tettek kelljenek a mi tetteink még nem is elégségesek, ha egész életünkön át tartanak is, úgy kell tehát nevelnünk gyermekeinket, hogy ők a magyar nemzetiség terjesztésének hazafias kötelességét, mint szent örökséget vegyék tőlünk által.

Szép a hazáért meghalni, de szebb a hazáért élni, éljünk mi hazánkért helyesen.

Aldozzon mindenki a hazafiság oltárára évenként annyit, a mennyire képes, az áldozat minden paránya, még fél krnyi része is számít tesz.

A magyar közművelődés terjesztése ezéliából vállalt kötelezettség nincs személyekhez, s nincs időhöz kötve, ezen ügynek szünetelni nem szabad.

A rimaszombati kör választmányát ezen meggyőződés hatja át, s épen azért nem engedheti meg, hogy a hazafiai lelkesedés hat év előtt meggyújtott tüze elhaladjék.

A kör most kezd hivatásának igazán tudatára ébredni, most látja be, hogy Rimaszombatan a megye székhelyén, a magyar lakosság véghatárán, magában véve is sok a tenni való s önértéssel gondol azon megvalósítható szép jövőre, midőn a magyar közművelődés terjesztésének innen a központból kiáradó világossága mellett a legtávolabbi bércek alatt lakó népek is felfogják egymásbani ismerni a közös sorsra hivatott édes testvért, mi nem hisszük el, nem akarjuk elhinni, hogy ezt a kört képes legyen megőlni a közöny.

Mi meggyünk legjobb tudomásunk és tehetségünk szerint a cél felé, nem fogjuk kiesni, ha a magyar államiság szilárd épületéhez évenként csak egy homokszemmel járulhatunk is, ki fogja elégteleni hazafiai összes ambíciókat az a tudat, hogy megteztünk kötelességünket jöjjön utánunk a kibén a honszerelmelek csak egy paránya is szunnyadozik, mi nagyon szívesen látjuk s álljon előnkbe, ki az általunk mutatott és kilátásba helyezett eredménynél többet tud reményelni, mi igaz ügybuzgalommal követni fogjuk.

At vagyunk hatva azon komoly meggyőződéstől, hogy kéro szavunk nem marad kiáltó szó a pusztában, meg kell mutatnunk, hogy nem csak egy pillanatra tudunk fellelkesedni, de értünk hazánk jövőjének gondos kitaró munka által való megállapításához is.

Aláírási ievünk rovatai nem szorulnak bővebb magyarázatra, a ki a vezetésben tényleg részt akar venni, jogokat akar gyakorolni, legyen alapító vagy rendes tag, a ki csak a rendes tagsági díjjal alól képes áldozatot hozni, az legyen bármily csekély évi adományval pártoló tag.

Az aláírás újabb öt évre szól, megbizottaink legközelebb széjjel fogják az ennek felvételére készített ívet hordani, a hazafias, szent ügy nevében a mélyen tisztelt közönség pártfogását kéri.

Rimaszombat, 1893. márczius 15-én.

A gömörmezei magyar közművelődési egyesület rimaszombati köre választmányának megbízásából

Molnár József,

a rimaszombati kör elnöke.

Nyílt levél

Batta György simoni-i ref. lelkesz úrhoz

Tisztelendő Úr! Igen tisztelt barátom!

Kinek a sors önzetlen törekvései mellett minden téren fájdalmat, csalódást, szenvedést oszt, minden keresztényi türelme mellett természetesen az, hogy csalódásaival s szenvedéseivel az élet zajából esendes otthonába elvonul. Ha egyéb haszna ennek nincsen, meg van az, hogy megszabadulva a közvetlen érdektől, itéletünk objektív válik.

Az utóbbiak szerepe hálásabb s mennyivel könnyebb, mint olykor megtagadnunk szívünk legfőbb vágyát, mert annak megvalósítása jelenleg, a tér és az idő körlehetlen kategóriái miatt lehetetlen. Mert t. barátom! a politikában nem az abszolút jó a jó, hanem a mi rázkódások nélkül kivihető s „va banque“ nélkül megtartható, s minek alapján azután a jónak ellensége; a jobb vagy izmosít *torábbfejlesztés* útján, vagy mint a tények logikájának folyománya *önként* következik.

A hazafiság t. barátom, minden magyar szívébe kiírthatatlan beleoltott szervi tulajdonság. „É nagy világban e kívül, nincsen számra hely,“ nem üres hang; hiszen az emigráció alatt Amerikában tejbén-vajban uszva, még a magyar cigány is honvágyba esett! — De a hazafiság útjai lehetnek különbözők, anélkül, hogy bármely pártnak joga volna a hazafi epi, hetont kizárólag követelnie.

Kétségtelen az, hogy bizonyos magasabb ethikai ezélnak: *ideálnak* a realpolitikában is kell előttünk lebegnie. S ez abszolút szempontból nem lehet más: mint hazánk magyarsága, gazdagsága s ezek önkéntes corollárium gyanánt annak *önállósága*. Öntudatosan használtam e szót, mivel a *függetlenség* absolute véve, ma már úgy egveseknél, mint nemzeteknél jóformán csak historiai reminiscencia.

De t. barátom, mivel a politika csakugyan az *exigentiák tudománya*, minden lehet az, csupán pusztán ideális nem. Szigorúan az exigentiákhoz kell annak alkalmazkodnia; ezen exigentiákat pedig nem magunk teremjtük s dirágljuk. Midőn a realpolitika bizonyos ideál után törekszik, számot kell annak vetnie, ne hogy *kozakázott experimentum* legyen önérejevel, az ország belviszonyainak minden egyes tényezőivel. ép úgy, mint a rajtunk kívül eső világgal, miután ma már a gőz es villany ledöntött minden távolságot, miután ma már hermetice elzárkozott nemzet nem képzelhető, de valamennyi

szűkebb vagy tágabb cohaesioiban magában önálló ugyan, de egyszersmind többé, vagy kevésbé összekötő szeme egy nagy láncolatnak, melyet emberiségnek nevezünk, mely túl terjed a continensen, túl a világtegereken s mivel az egymást vonzó avagy eltasztó érdekek a világ egyik végétől a másikig kölesőn befolyással hatnak egymásra ma már nehezebb realpolitikát üzni s fenmaradni az élet örökmozgó felszínén. A nevezett érdekek kiegyenlítését keresve és találva, megteremtik a beket; az ellentétek elsimítása nélkül a háborút. S mindezen factorral számítanunk kell s szigorúan megmérlegelnünk különösen nálunk, kik fájdalom ezer oknál fogva nem bírhatunk az abszolút függetlenség attribútumaival, lévén semmi okonál nem bíró faj, mely csakis helyes s minden faktorról bőlesen számot vető politikával bírta magát egy ezredévig fentartani, s heterogén elem kétere Európában csekély száma dacára magát ma is számottevő factorrá felküzdeni. Ezen bölesessége őseinknek kötelességünké teszi azt, hogy további fennállásunkat úgy biztosítsuk, hogy ma ne a függetlenség ideális mérvét keressük, hanem állami nemzeti individualitásunkat — mely ma kétségtelenül magasabb fokot áll, mint valaha — biztosítva — érdektársaink inkább szövetségeseink legyenek, mint ama kivihetetlen, s így inkább akadémiai becesel bíró abszolút függetlenség mellett . . . ellenségeink. S ebből kifolyólag sehol sem igazabb az, mint a nagy felelősséggel bíró realpolitikában, hogy minden hazafiságnak első, de épen azért legnehezebb feltétele a *lemondás*. Lemondás bizonyos jogosult igényekről egy időre, s hogy ezt *annak idején* elérhessük: megelégedés *ma* azzal, a mi abszolút mértékű mérve, talán alatta marad a jogosultságnak, de garantírozó hatóságával bír a jövőben annak, hogy — habár bizonyos ügyekben ma szövetségesekre van is szükségünk — belügyeink, államiságunk, s így önállóságunkhoz sehonnán kétely nem férhessen. . . . Ezen alapeszme vezette nagy hazánkiát: Deák Ferenczet a kiegyezés nagy munkájában azon államtérftüni böles önmérséklettel a mely Sadova után sem követelt egy jottával sem többet, mint annak előtte. S mivel ezen politika találkozott az én meggyőződéssel, azért lettem én s vagyok ma is változhatlanul Deákpárti, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy olykor, a mindig ezen alapon álló kormányok bizonyos, a közjoggal össze nem függő alkotásaiban, ne csak ne osztozzam, de azok ellen határozott álláspontot foglaljak el. Mert én a nyakamat azon caudiumi járomba, mely oly kérdésekre is kiterjeszti a pártfegyelmet, melyek e párt létalapját képező kérdéssel szerves összeköttetésben nem állanak, — hajtan nem tudom, — ama kardinális ponton kívül individualitásomat nem engedem megsemmisíteni. — Szerintem ez ma nagy szerencsétlenség, s a pártfegyelmely magyarázata calamitás minden párton.

De nem concedálom részemről azt sem, hogy bárkit szilárd pártállása feljogosíthatna akár arra, hogy a római esalhatlanságot követelhesse elveinek; akár pedig arra, hogy a mai pártok jogosultságát megtagadhassa. A ki nem tiszteli a mások meggyőződését, nem követelheti másoktól, hogy az övét tiszteljük. S míg ez ellenkezőleg áll, mindig a közügy issza meg a levét.

Hogy én sem pártállásomból, sem az ellenpártokról való nézetemből soha titkot nem csináltam: azt épen az Ön pártívei tudhatják legjobban. Soha én a 48-as függetlenségi párt jogosultságát nem tagadtam; de hogy a kormánypárton kívül egyedül azt tartottam jogosultnak, eléggé bizonyítottam azzal, hogy kerületemben — nem lévén pártombeli jelölt, — a nemzeti párti jelölt ellen az önk pártjelölti jelölre szavaztam. S tenném ezt minden más alkalommal is. A többi között az önk nekem is nagyon kedves képviselőjük egyik választásán Rimaszombatan nyíltan, toasztban kifejttem azt, hogy: „*mióta önök pártja tartalék nélkül Ejelentette, hogy a personal unió alapján áll, az önök pártját nemcsak létjogosultnak, de szükségesnek tartom*.“ természetesen csak a lényegét s nem egyszersmind a küzdelem modorát érte. De szükségesnek tartom azt, hogy habár szerintem ma kivihetetlen is, ama magasztos nagy eszmének: a *magyar állam teljes függetlenségének* legyen zászlóvivője, sőt kimondtam, s nem tagadom ma sem, hogy bennünket elv nem választ el, csupán nézeteink térnek el az elv kivihetősége iránt. Kimondtam azt, hogy *szívem teljesen önökkel érez*, de hidegen mérlegelő agyam nem enged önökkel mennem.

Nem tudom, nem is keresem, melyikünknek van igazunk; azt sem, kinek ad majd igazat a történelem? De azt igenis tudom, hogy mi vagyunk a még izmosodást kívánó állami önállóság melegágya, melyet gondosan kell ápolni, a melyet még ma az önk tropikus napjának melege összeperzselne.

Egy azonban kétségtelen s elvitázhatatlan, s ez az, hogy egy állam önállósága, nem annyira az után itélhető meg: maga tart-e hadsereget s külügyi képviseletet, vagy közösen mással? Hanem legfőképen abból: el van-e ösmerve a nemzetek nagy concertjében vagy nincs? S hogy el van, azt böven bebizonyította a berlini conferentián Andrassy Gyula, hol az európai érdekek mellett, a speczificusan magyar érdekek domináló szerepet játszottak. Ujlag be volt bizonyítva a gasteini találkozásnál, hol a magyar érdekek Tisza Kálmán által voltak képviselve, míg Taaffe hiányzott. Theoriákkal szemben nem szabad a tényekről megfejeltkezni.

Sokkal kisebb pontnak tartom magamat, mintsem profétizálni akarjak avagy csak merjek is. Mindazonáltal ki merem mondani azt, hogy a mit mindnyáján kívánunk, Önök pedig kivihetőnek is tartanak, a s mit az 1867 nem játszhatott el, egyszerűen azért, mivel azzal tényleg a magyar állam a Habsburg-ház uralkodása óta soha sem bírt — értem hazánk teljes függetlensége — habár sem Önök által, sem egyáltalán semmi magyar párt által — okvetlenül meg lesz. Ez csupán idő kérdése. Természetesen a világ folyásába az évek csak perczeket jelentenek. Lehetséges azonban, hogy az ember nem tudhatja: mit rejt a jövő sötét méhében? Gyarló időmértékünk szerint sines az oly messze.

De a mi ezt majdan szükségképp előhossa, az nem a magyar állameszme szerintem is életerős s fejlődésképes ereje, de egy „*vis major*“ — egy európai új configuráció.

Minden korszaknak t. barátom, meg van a maga politikai jelszava. Hiába állítja ma a fekete taláros hada a sötétségnek, hogy ez most a meg sem támadott hitelv védelme volna. Nem az. A nemzetek, nemzetiség szerint való sorakozása az. Eljön az idő, midőn Európa elavult mappája úgy módosul, hogy lesz egy nagy csoport a

patineredetű népekből; egy másik a nagy germán, s a harmadik a nagy szláv csoport. Csupán két nagy kérdés kétes. Hová lesz az európai Törökország, s háová leszünk mi? Az elsőt nem tudom; a másodikra nézve tisztában vagyok magammal. Mi nem leszünk sehová, nem olvadunk be sehová, mert sehová sem illünk, s mindenütt csak zavart csinálnánk. Nézetem szerint akkor teremti meg a ma velünk szövetséges müvelt Németország, s a mai halálos ellenségünk: a barbár muzsika, az önálló s független Magyarországot, nem platonicus szeretetből, hanem egymás iránti féltékenységből Habsburg uralom alatt, s el is fogják azt tartani, hogy egy nagy vonalon legalább rajtunk törjék meg egymás iránti gyűlölködésük. Egyik sem enged meg a másikat, hogy elnyeljen. Hogy e függetlenségében boldogabb lesz-e hazánk, mint ma? Erre nem megnék igennel felelni. Sajátságos sorsa van e nemzetnek. Évszázadokon át védttük culturánk haladásának rovására a keresztény Európát a moslemismus ellen. Talán évezredig fogunk gátul szolgálai a pangermanismus és a panszlavismus torzsalkodásainak? Lehet, hogy nem lesznek véres harcaink többé, de azért ezen függetlenségünkben aligha fogjuk magunkat másként érezhetni, mint Hugó Viktor „Nyomorultjai“ban Valjean, midőn a gazember s az erény küzdött benne egymás ellen. Hugó ezt úgy írja le, hogy: „nem tudom mit érezhetett e közben Valjean, de azt hiszem, érzése oly forma lehetett, mint a kásaszemé, két malomkő között.“ Erről jó lesz talán egy kissé előre gondolkozni.

Ne törjünk t. barátom egymás ellen képtelen fegyverekkel, de vivjuk az eszmék harcát tisztességes eszközökkel. Engedjék meg önök nekünk, hogy az ez idő szerint lehető eszközökkel s módon képesítjük a nemzetet arra, hogy majdan, a mint önök hiszik: az általuk kivándó, vagy mint én vélem, az új európai configuráció által okvetlen létrejövő teljes függetlenséget meg- és elbírassa nemzetünk.

Mindenesetre azonban — nehogy e magas prestige hián elposványodjék a nemzeti közérzet — lobogtassák bátran s fennem nemzeti ideálunk magasztos eszméjének tiszta zászlóját.

Boecásson meg t barátom e hosszú litániáért, s ha netalán ezzel untattam. Azonban joggal kérhető miért irtam meg mindezt? Válaszom rövid.

Mai postával megkaptam az ön derék Márczius 15-iki beszédjét. Köszönöm. Ennek olvasása alatt jöttek tollam alá e gondolatok.

Márczius 15-ike s Kossuth Lajos neve valóban elválaszthatlanok egymástól. Nála nélkül lehet söt valószínű, hogy nem lett volna önvédelmi harc. Az azonban már bizonyos, hogy a 48-iki nagy eszmék nélküle tetet soha sem öltöttek volna, de ezek helyett e nemzet több mint valószínűleg, egy diestelen lethargiában senyedett volna el. Es bármily fájdalmasak a 49—67 év alatti szenvedések, ha a világakító gondviselés rendelete szerint ezek nélkül nem lehetett, ama dicső eszmék létesülhetéseért még ez sem túl nagy ár.

A mai Kossuth politikája felett elághazhatnak a vélemények. Szerintem oly nagy alaknak kellett neki lennie, a milyen, hogy nagy aberratioit is a legenyhébben itélhessük talán *meg* s akkor sem *el*. A ki oly óriás volt a teremtésben, nem lehet kicsi a negatívban sem. — De hát az események logikája, a világszellem postulatumai erősebbek a legnagyobb embernél is. S elvégre — ha valaki Kossuth is — mégis alá van vetve az emberi gyöngeségeknek. A sas szemének is meg vannak a maga akadályai, a melyeken túl nem láthat. Azota egy emberöltő nyúlt el; a kik akkor gagyogni kezdtek, ma az öregedő gárda tagjai. Egy félszázad alatt a viszonyok annyira átalakulnak, hogy azok postulatumait 1000 mértföldről, közvetlen érintkezés nélkül, még egy oly istenkegyelte lángész sem értheti meg.

De legyen bármiképp, az kétségtelen, hogy a 48-iki Kossuth iránt a magyar nemzet örök hálára van kötelezve; s hogy az ő akkori alakja: a szent István, a böles Kálmán, az igazságs Mátyás, Deák Ferencz, Széchenyi István és Andrassy Gyulával egyetemben, a magyar történelem egének elsőrangú csillaga gyanánt fog ragyogni mindaddig, míg hazánk édes nyelve fog zengeni Kárpátoktól Adriáig. A 48-iki Kossuth iránti halát egy igaz magyar sem tagadhhatja meg a nélkül, hogy magát meg ne tagadná, s ezt bátran nyilváníthatja bárki, a nélkül, hogy ez által a dicsőségesen uralkodó királyunk iránti loyaltitás a legesekélyebb esorbát esznie.

Midőn tehát a 48-iki nagy eszmék diadalát ünnepeljük márczius 15-én, nem felejtkezhetünk meg az akkori Kossuth Lajosról sem, s ezen szempontból esendes magányomban én is Önökkel ünnepeltem ma a 48-iki Kossuth Lajost. De egyszersmind, dicsérem és áldom istenemet azon kegyéért, hogy nekünk Kossuth után is a szükséges nagyokat megadta.

Ismételten köszönöm Önnek a szíves megemlékezést e nagy napon. Köszönöm, hogy Önök nem felejtkeztek meg rólam . . . az elfeledettről! a ki felett könnyen napirendre tért tekintetes nemes Gömör-Kishont vármegye. . . . Az isten áldja meg Önöket!!

Fogadja szívesen öszinte nagyrabecülésém s barátságom nyilvánítását, a melylyel van szerencsém maradni Hanván, 1893. márczius 16.

Tisztelendő ur igen tisztelt barátomnak igaz hive
Hanway Zoltán.

Hirek és vegyesek.

A helybeli ág. ev. egyház javára rendezendő hangverseny bizottsága Marton János elnöklete alatt megalakult. E nagyobb szabású koncert napja ápril 29-ére lett kitűzve. Mikszáth Kálmán fölolvasásán kívül egyik kiváló egyéniséget sikerült a bizottságnak megnyernie Lossoneczy Antalné urnó személyében. A többi közreműködő hölgyek es urak is egyazon színvonalon álló művészetükkel biztos garantiat nyujtanak arra nézve, hogy Rimaszombatan és a vidék közönsége ritka élvezetben fog részesülhetni. A hangverseny iránt az érdeklődés általános.

Márczius 15-ike a vidéken. Ez epochális emléknapot vidéken is több helyen méltóképen ünnepeletek meg. Serkében a falu apraja-nagyja templomba gyűlt, hol az énekhar hazafias dalokat zengedezett a gyönyörű 48-as zászló alatt. Szabó Gyula lelkesz pedig szép ünnepi beszédet tartott, esetelva a nap jelentőségét s buzdítva hiveit hazaszeretetre és áldozatkészségre. Az ünnepelet az iskolában szépen sikerült multság zárta be, melynek

... költségeibez, mint mindig, egy most is készséggel járultak adományaikkal Fáy Barna és öz. v. Alexy Istváné. — Simoniban szintén a templomban vette a nagy nap megünneplése kezdetét. Ez alkalommal leányok és ifjakból alakult vegyes dalkör énekelte lelkesülve és lelkesítve Csizy Miklós szakavatott vezetésével. Batta György lángoló hazafisággal telt, lendületes szónoklatot tartott magával ragadta a nagyszámú hallgatóságot. — A templomból a 48-as zászló alatt, a Hymnus éneklése mellett vonult a közönség az iskolába, hol a dal és olvasóegylet rendezett mulatságot. — Itt újra Batta György szép beszéddel éltette Kossuth Lajost. — Tisztelezőn a nemzet ünnepének évfordulóját a magyar kaszinóban lelkesedéssel ülték meg. Basillides János tapsokkal és zajos éljenzéssel fogadott gyönyörű ünnepi felolvasása, a „Talpra magyar“ előadása, melyet Hrucesik Márton nemes névvel szavalt el, és a „Szózat“ éneklése képezte az ünnepély tárgysorozatát. Este kedélyes közvacsora volt, melyen nem hiányoztak a szebbnél-szebb hazafias felköszöntők.

Hymen. Pollák Samu, a rimaszombati izr. hitközség képzett fiatal kántora f. hó 21-én tartá esküvőjét Budapesten Hadinger Szeren kisasszonnyal, Hadinger Lipót fővárosi kereskedő kedves leányával.

Erdőőri kinevezések. A megyénk területén levő erdőbirtokoknál szervezett járási erdőőri állomásokra a következő pályázók nevezettek ki: A rozsnyói járási állomásra Birgling Gyula, a nagyrőzei járási állomásra Schleicher József, a rimaszombati járási állomásra Kepenye Márton, a rimaszécsi járási állomásra Keresztély Ferenc, a tornallai járási állomásra Wenkovits János, mindannyian egy évi próbaidőre. A kinevezettek járási erdőőri állomásukat f. évi július hó 1-ével tartoznak elfoglalni.

A rimavölgyi ev. ref. lelkesi szakasztervezlet folyó hó 16-án Serkében tartotta meg gyűlését Terhes Pál elnöke alatt sok érdekes téma megvitatásával, minők: egyh. politikai függő kérdések, a temetők közös ünnepe felett folyt polemianak lehangoló, keserű következményei; Batta György isk. választmányi elnök által tett üdvös indítványok, házasságügyi fogas kérdések. Legvégül Ruskay Gyula olvasott fel egy a polgári házassággal foglalkozó, Schwarcz K-tól szabadon átdolgozott aktuális predikációt, S. Szabó József pedig egy biographikus munkát Gömörmege legelső reformátoráról, Fischer Andrásról.

Az ev. ref. országos közalap segélyezése. A konvent mult heti üléseiben az ev. ref. egyh. domesztikai pénztárból a megyénkbeli egyházak és papok közül a következőket segélyezte: a feleli. szentkirályi egyházat 45, a bejeit 90 fittal, Kereszturi Károly szuhafői lelkészt 45, Ságly Sándor bejei lelkészt 50 fittal, Vajányi János páskaházi lelkészt 30 fittal.

Nyilvános köszönet. A simoni-i ev. ref. templomban felállítandó orgonára N. N. 20 frot, Hanvay Zoltán 10 frot, Lofesányi Béla 1 frot, Bihary Gusztáv 1 frot, Kovács Géza 1 frot küldött. A szíves küldeményért forró köszönetét fejezi ki „A simoni-i olv. egylet.“

Az erdővezés orsz. kiállításra kerületi bizottságok szerveztettek, melyeknek feladata lesz a kiállítást minél fényesebben s extensivebben módon előkészíteni. Megyénk a miskolczi kerületi bizottsághoz osztatott be, melynek székhelye Miskolcz.

A sajjögömöri községi hitelszövetkezet folyó hó 26-án d. u. 3 órakor tartja meg a városházánál első rendes közgyűlését. A közgyűlés napirendje: 1. Mult évi üzleteredményről szóló jelentések tárgyalása. 2. Zárszám-adások megvizsgálása s a telmentvény megadása. 3. Mérleg megállapítása. 4. Tiszta jövedelemről való rendelkezés. 5. Az igazgatóság két tagjának választása. 6. Felügyelő bizottság választása. 7. Indítványok. A felügyelő bizottság által megvizsgált mérleg a városházánál megtekinthető. A hitelszövetkezetek iránt érdeklődő közönség számára bővebb tájékoztatást irunk a gyűlés megtartása után.

A cseléd a háznál fizetett ellenség. Bizonyítja I. József putnoki lakos esete, a kívül azonban szolgálója azt a különös merényletet követte el, hogy reggeli kávéjába nagyobb mennyiségű ammoniakot tett, azzal a bevallott szándékkal, hogy egészségét legalább egy kis időre megromtassa; a mi azonban azért nem következett be, mert a gazda a szájába vett kávé, szokatlanul keserű ízét megérezvén, le nem nyelte. E merényletre állítólag elődje biztatására határozta el magát, a ki gazdájától nem valami szívélyesen bucsuzott el s e miatt haragudott is reá és minthogy a vádlott neki jó barátja volt, azért szemle ki bosszujának keresztülvitelére. Patinák Borbála eleinte be is ösmerte a tett ekkép tervezett elkövetését, de utóbb egyet gondolt és a merev tagadásban keresett védelmet, előbbi vallomása visszavonásának indokul azt hozván fel, hogy arra ki lett tanítva. Ezen védelmét azonban a tanúk megezáfolták, a miért is a bíróság előbbi beismerési alapján, ellenében mérgezési kísérlet miatt a bűnösséget megállapította és figyelemmel az enyhítő körülményekre, három havi fogház és két forint pénzbüntetésre ítélte, a mit vádlott sokalt, az ügyész pedig keveselt és így a felsőbb forum lesz hivatva eldönteni, hogy melyiknek van igaza.

Lapunk vidéki előfizetői mai számunkhoz melléketül kapták Löffkóvics Lipót hírdetését a kereskedésében található női- és férfi divatcikkekről.

Térszűke miatt tárczánk és hireink egyrésze jövő számunkra maradt.

Felelős szerkesztő: Dr. KÁRMÁN ZOLTÁN.
Főmunkatárs. S. SZABÓ JÓZSEF.

Magán-hirdetések.

Kerestetik

Rimaszombat környékén, vasuti állomás mellett vagy közvetlen közelében egy vagy két szobás eszinosan butorozott lakás konyhával vagy konyha-használattal, tavaszi és nyári tartózkodásra. A bérleti összeg megjelölésével el látott ajánlatok e lap kiadóhivatalához intézendők.

Eladó ház

Rimaszombatban az Andrászi-ut 1-ső szám alatti nagy udvar- és kerttel bíró ház — 3 szoba, bolt, konyha, kamra, istálló, kocsiszin és sertés-ól, valamint nagy száraz pince-raktár — szabadkézből eladó. — Venni szándékozók értekezhetnek Kovács Zsigmond urral (Főtér 27. sz. a.)

Arverési hirdetmény.

261. Alólt kir. közjegyző közhírré teszem, hogy néhai Polomi János és neje Petyán Mária várgedei örökgyök hagyatékához tartozó s a várgedei 7-ik sz. telekjegyző-könyvben Polomi János és neje Petyán Mária tulajdonosok és Turóczy Ignác épülettulajdonos nevéllő ház, udvar és kertből álló ingatlan, ugy szintén a hagyatéki ingók is a nagykoru örökösök magán megbízása, a kiskorunak részéről pedig Gömörmege árvaszékeinek 6451/892 sz. megbízása folytán, 1893. évi április hó 21-ik napjának d. e. 10 órájára ezennel Várgedebe a község-házához kitűzött nyilvános árverésen közbenjöttömmel többet ígérés utján elfognak adatni.

Az ingóságok készpénzfizetés mellett adatnak el. Az ingatlanra vonatkozó árverési feltételek közjegyzői irodámban a hivatalos órák alatt, továbbá Várgede község előljáróságánál megtekinthetők.

Rimaszombat, 1893. márczius 1.

Beliczky Viktor, kir. közjegyző.

Eladó.

Rimaszombatban, Kossuth-utca 21. szám alatt egy szatócsbolti berendezés szabad kézből eladó.

Értekezhetni lehet a tulajdonos Kovács Józsefnővel.

Hirdetmény.

Az 1892-ik évben Budapesten megtartott Nemzetközi baromfi kiállításon **állami bronz- és egyleti arany éremmel díjazott**, ugy szintén több megyei gazdasági egylet által rendezett ugyanily irányu kiállításon legmagasabb kitüntetésben részesült fajbaromfiaktól származott tojások **márczius 30-tól szállítatnak.**

Kendermagos **Plymouth roks** tyukfajból **tojások** nagyság szerint válogatva:

I. osztályú darabja 50 kr.

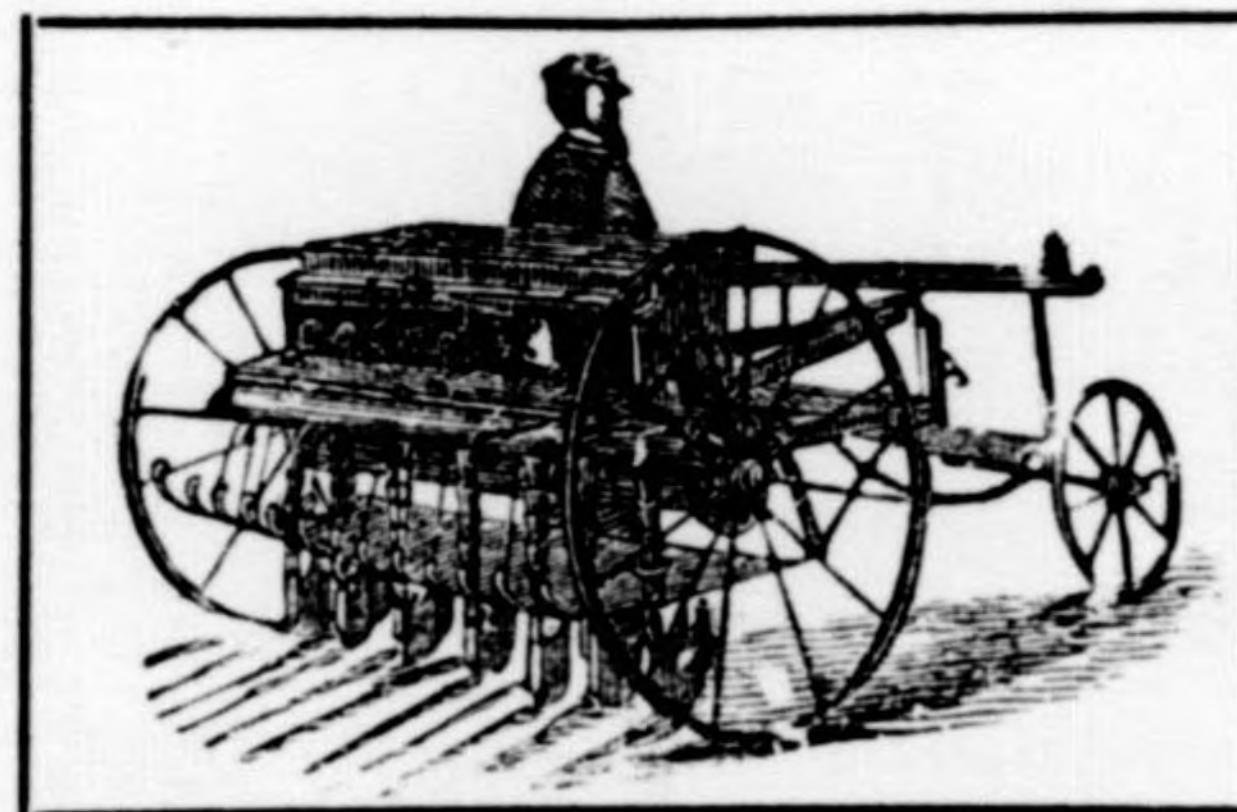
II. „ „ „ 30 kr.

Peking kacskák után darabja 40 kr.

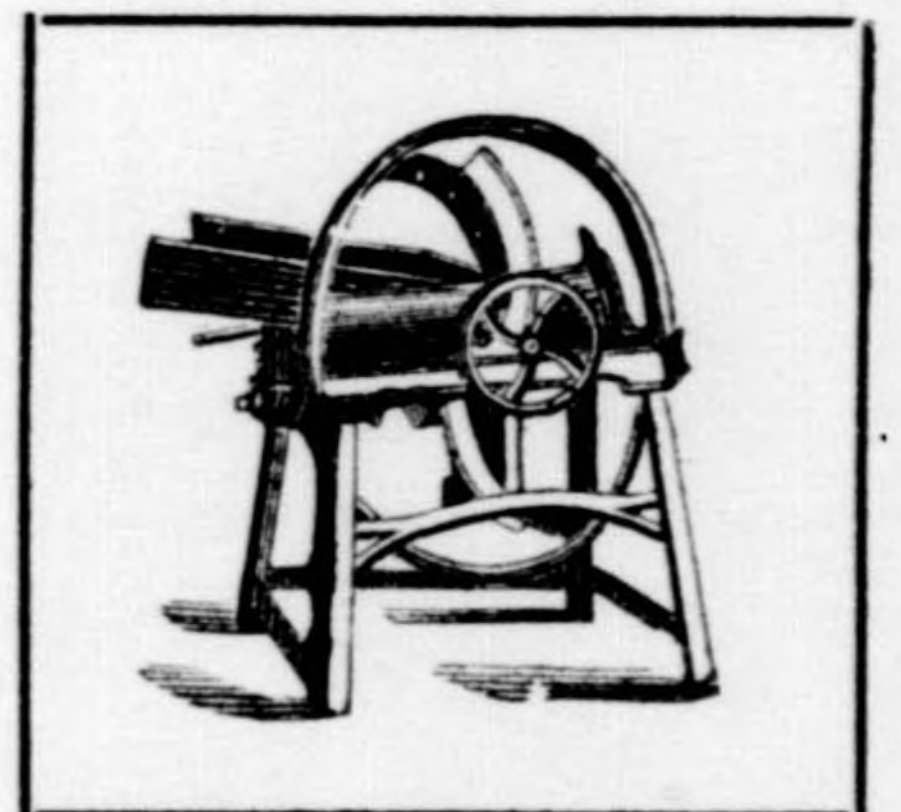
A tojások ára helyben értetik és azok fajtisztaságáért úgymint jóságáért szavatoltatik, szállítás utánvét mellett eszközöltetik, — megrendeléseket elfogad **Hermann Vilma Feled.** 5—6

FLEISCHER és TÁRSA gépgyára és vasöntődeje Kassán, Vám-utca 12 sz.

Ajánlja a t. gazdaközönségnek a legujabb tapasztalatok szemmel tartásával czélszerűen s gondosan gyártott jó hírnevű gépeit, nevezetesen: 4—6

Sorvető gépeket,
Szórvető gépeket,
Ekéket, Boronákat,
Hengereket, Lókapákat,
Tengeri morzsolokat,
Borsajtókat és szőlőzúzókat;
továbbá mindennemű

Szivattyukat, gőzgépeket és gőzkazánokat, Szeszgyár-berendezéseket.

Gepeink, eszközeink és egyéb gyártmányainkat készletben tartjuk gyárunkban. Gazdasági gépeink képes- valamint öntődénk gyártmányai árjegyzékét kívánatra ingyen és bérmentve küldjük.

STEINFELD és FISCHER

SZABÓ ÜZLETE MISKOLCZON.

ÉRTESÍTÉS.

A n. é. közönséget tisztelettel értesítjük, miszerint a küszöbön álló idényre **ujdonságok angol, francia és belföldi legjobb minőségű kelmékből dus választékban** már raktárunkra érkeztek, melyekből mintákat **jutányos árak** jelzésével — angol divatkép kíséretében — készséggel küldhetünk bérmentve.

Főtörekvésünk jövőre is szokott gondossággal a ruhák izlésteljes elkészítésére és elegáns kiállítására a legnagyobb figyelmet fordítani.

Mérték szerinti rendeléseket Rimaszombatban (Rózsa vendéglő) és Putnokon (Vám vendéglőben) az országos vásárok alkalmával jutányos árak mellett elfogadunk.

Kiváló tisztelettel

STEINFELD és FISCHER
MISKOLCZON.

KOHN ALBERT fakereskedő RIMASZOMBATBAN.

(A vasutállomás közelében, a régi helyen.)

Miután Kuhinka Gyula megyénkbeli elsőrendű fatermelővel összeköttetésbe léptem s nagyobb mennyiségű faanyagot jutányosan megvásároltam, azon kellemes helyzetben vagyok, hogy a

Kuhinka-féle faanyagot, melynek egyedüli elárúsítója vagyok s mindig nagy készlettel rendelkezem, — gyorsan és oly olcsó árban szolgáltathatom ki, hogy azt más fakereskedő, sőt még termelő sem teheti.

Az eddig tanusított bizalmat és pártfogást ez uttal megköszönve, kérem azzal jövőben is szerencséseltetni.

Teljes tisztelettel

KOHN ALBERT fakereskedő
épület-fa anyagok nagybani raktára.

1—3